

İLETİŞİM DİLİN DESTEKLENMESİNDE ÇOK BİLEŞENLİ UYGULAMALAR

Dr. Meral Çilem Ökcün Akçamuş

ÇOK BİLEŞENLİ MÜDAHALELER

EARLY START DENVER MODELİ

Early Start Denver Modeli (ESDM), çocukların edimbilim/pragmatik becerilerinin güçlendirilmesi üzerinde güçlü bir vurgu yapan, özellikle OSB olan küçük çocukların iletişim, dil ve oyun becerilerinin geliştirilmesi için tasarlanmış olan, çok bileşenli, uygulama rehberli bir müdahale programıdır (Dawson ve diğ., 2010).

ESDM'nin genel odak noktası, davranışsal stratejileri, sosyal etkileşimci stratejiler ile ilişkilendirerek, doğal etkinlikler sırasında bunları uygulamak üzere ebeveynleri/bakıcıları eğitmektir (Vismara, Colombi, & Rogers, 2009).

EARLY START DENVER MODELİ

Genel olarak, araştırmacılar ebeveynleri/bakıcıları, katılım ve destekleme yöntemleri gibi çok bileşenli uygulamaları ve sonunda birleştirmeleri için eğitirler.

ESDM'yi değerlendiren çalışmaların erken bulguları, bu kapsamlı müdahalenin,

- OSB olan küçük çocuklarda sözel dilin kendiliğinden ve ipucu verilen biçimlerini ve taklide dayalı oyun davranışlarını geliştirebileceğini (Dawson ve diğ., 2010; Rogers ve diğ., 2012; Vismara ve diğ., 2009)
- çocuğuyla birlikte bu işlemleri uygulamak için eğitilen ebeveynler arasında stresin azaldığını göstermektedir (Estes ve diğ., 2014).

TEMEL TEPKİ ÖĞRETİMİ

Temel Tepki Öğretimi (TTÖ [Pivotal Response Training]), küçük çocukların kendiliğinden sözel iletişimin geliştirilmesi için doğal etkinlikler içinde davranışsal stratejileri ve destekleri kullanan karma/hibrit bir müdahale yöntemidir (Koegel ve diğ., 1989)

TTÖ'yü kullanan çalışmaların çoğu OSB olan çocuklara veya OSB tanı özellikleri ile yaygın bir biçimde benzer özellikleri gösteren çocuklara odaklanmıştır

TTÖ'nün temelinde "temel davranışlar" hedeflenir; bu da müdahalenin odağında, geliştirildiğinde ilgili iletişimsel ve diğer sosyal davranışlarda muhtemel paralel gelişmelere yol açacak davranışların hedeflenmesi anlamına gelmektedir

TEMEL TEPKİ ÖĞRETİMİ

Temel davranışlar;

a) sosyal ortaklarla iletişimi sürdürmeye yönelik motivasyon,

b) çevredeki birden çok ipucuna yanıt verme,

c) öz-yönetim becerileri ve

d) sosyal ortaklarla artan etkileşim başlatma davranışlarını içermektedir

TEMEL TEPKİ ÖĞRETİMİ

TTÖ'ye ilişkin alanyazın, yetişkinlerin sözel dili geliştirmek için model ipucunu veya diğer ilgili Milieu öğretim stratejilerini kullanabildikleri işlemlerin ve stratejilerin farklı birleşimlerinin kullanımının yararını gösteren çok sayıda çalışmaya dayanmaktadır.

Buna ek olarak, TTÖ, OSB olan bireylere yönelik müdahalelere ilişkin alanyazın taramalarında “kanıt-temelli bir uygulama” olarak kabul edilmektedir (örneğin, Wong ve ark., 2014).

TEMEL TEPKİ ÖĞRETİMİ

TTÖ'ye ilişkin alanyazın, yetişkinlerin sözel dili geliştirmek için model ipucunu veya diğer ilgili milieu öğretim stratejilerini kullanabildikleri işlemlerin ve stratejilerin farklı birleşimlerinin kullanımının yararını gösteren çok sayıda çalışmaya dayanmaktadır.

Buna ek olarak, TTÖ, OSB olan bireylere yönelik müdahalelere ilişkin alanyazın taramalarında “kanıt-temelli bir uygulama” olarak kabul edilmektedir (örneğin, Wong ve ark., 2014).

ERKEN SOSYAL ETKİLEŞİM

Erken Sosyal Etkileşim (ESE [Early Social Interaction; ESI]), OSB olan bebekler için ebeveyn tarafından uygulanan bir sosyal iletişim müdahalesidir.

ESE, Ulusal AraŐtırma Konseyi'nin (NRC, 2001) tavsiyelerini içerecek biçimde, aile merkezli doğal evre yaklaŐımıyla, günlük rutinler ve etkinlikler sırasında oluŐan karŐılıklı etkileŐimler içinde küçük çocukların iletişim becerilerinin geliŐimini desteklemek için uygulanabilen bir müdahale olarak desenlenmiŐtir (Wetherby & Woods, 2006).

ERKEN SOSYAL ETKİLEŞİM

Eğitimi erken müdahale uzmanları, ebeveynlere çocuklarının sosyal iletişimini ve aktif katılımını artırmada belirli işlemsel destekleri kullanmalarını öğretmek için, haftanın 2-3 günü yaklaşık 1 saat süreyle aile ziyareti yaparlar.

Koçluk süreci, doğrudan öğretimi, geribildirim eşliğinde rehberli uygulamayı, bakıcının uygulamasını ve geribildirim verilmesini, uygulamacının bakıcının bağımsızlığını artırmak için geri çekilmesini içerir.

HANEN PROGRAMLARI

İki Hanen Ebeveyn Programı, yeni yürümeye başlayan ve anaokulu çağındaki çocukların iletişim becerilerini desteklemek için tasarlanmış benzer bir yaklaşıma ve biçime sahiptir.

Konuşmak İçin İki Kişi Gerekir (KIIKG [It Takes Two to Talk; ITTT]; Pepper ve Weitzman, 2004), dil gecikmesi veya dil bozukluğu olan küçük çocuklar için geliştirilmiş, *Sözcüklerden Ötesi* (SÖ [More Than Words; MTW]; Sussman, 2012) ise, OSB olan küçük çocuklar için geliştirilmiştir.

Her iki programda da Hanen sertifikalı bir dil ve konuşma patoloğu (DKP), ebeveynlerle 6–8 adet grup eğitimi oturumu gerçekleştirmekte ve her bir ebeveyn ve çocukla birlikte üç ayrı video geribildirim oturumu sağlamaktadır (Girolametto & Weitzman, 2006).

HANEN PROGRAMLARI

Ebeveynlere öncelikle yanıtlayıcı etkileşim ve model olma stratejileri öğretilir;

- gözlemler,
- bekle ve dinle;
- çocuğun liderliğini izle;
- kullanılan dili vurgula

Ebeveynleri müdahale sürecine dahil etmenin yanı sıra programlarda kapsanan bazı müdahale stratejileri için deneysel destek de bulunmaktadır.

ORTAK DİKKAT MÜDAHALESİ

Ortak Dikkat ve Sembolik Oyuna Katılım ve Düzenleme (ODSOKD [Joint Attention and Symbolic Play Engagement and Regulation; JASPER]) olarak da bilinen Ortak Dikkat Müdahalesi (ODM [Joint Attention Intervention; JAI]), OSB olan ya da OSB için risk grubunda olan küçük çocuklar ile bakıcıları arasındaki paylaşımlı dikkatin arttırılması amacıyla tasarlanmıştır (Kasari, Gulsrud, Wong, Kwon, & Locke, 2010; Schreibman ve diğ., 2015).

Çevrenin nasıl düzenleneceği ve uyarlanacağı, katılımın nasıl destekleneceği ve en sonunda dil gelişimindeki gelişmeler izlenirken aynı zamanda ortak dikkat becerilerinin nasıl geliştirileceği konularının ebeveynlere öğretilmesini içeren bir dizi modül kullanılmaktadır.

Ortak dikkatin çocukların sonraki dil gelişimi için öncül olarak düşünülmesinden dolayı küçük çocuklarda ve ebeveynlerinde paylaşımlı dikkat hedef olarak alınır.

YANITLAYICI ETKİLEŞİM MÜDAHALESİ (YEM)

Yanıtlayıcı Etkileşim Müdahalesi (YEM [Responsive Interaction Intervention; RII]) gelişimsel geriliği olan küçük çocuklar ve ebeveynleri arasındaki pozitif etkileşimi teşvik etmek için kullanılan sohbete dayalı bir yaklaşımdır (Girolametto, 1988; Trent, Kaiser, & Wolery, 2005).

Ebeveynler, çocuğun devam eden oyun etkinliklerine katılmak, çocuğun oyuncaklarla yaptığı eylemleri taklit etmek ve çocuğun tüm iletişim girişimlerine yanıt vermek yoluyla çocuğun liderliğini izleme konusunda cesaretlendirilir.

YANITLAYICI ETKİLEŞİM MÜDAHALESİ (YEM)

Ebeveynler, oyun sırasında ve konuşma sırasında sıra almayı desteklerler, ancak sözel iletişim veya jestler gibi diğer iletişimsel davranışlar için herhangi bir talepte bulunmazlar. Bu bölümde bahsedilen kapsamlı müdahalelerin birçoğu (ör., GMÖ, ESDM), YEM müdahalesiyle genel olarak ilişkili stratejileri bir dereceye kadar kullanmaktadır.

SORULARINIZ?